

Copland, Aaron (1900-1990)

Amerikansk tonsättare

Aaron Copland växte upp i Brooklyn i en judisk familj. Fadern, som hade immigrerat från Litauen, var inte musikintresserad men tack vare modern fick Aaron möjlighet att utveckla sin begåvning. Från 13-årsåldern tog han pianolektioner och studerade efter 4 år musikteori för Rubin Goldmark.¹ Det stora lyftet kom 1921 när han träffade Nadia Boulanger i Paris. För henne studerade han i tre år.

De första verken efter återkomsten till USA 1924 skrevs i tidens avantgardistiska anda. Den skapade honom ett namn men gjorde ingen publik succé. Han beslöt sig då för att byta stil och införliva amerikanska folkmusikelement i sin musik. På trettioalet förenklades musiken ytterligare till en mer tillgänglig stil, som populiststämplades av kritiker, men som gick hem hos publiken. Samtidigt arbetade han parallellt med abstrakt musik för en mindre publik. Denna senare verksamhet ledde bl.a. fram till pianokvartetten från 1950 där han prövar en typ av tolvtonsmusik.

Bland kända verk kan nämnas Symfoni för orgel och orkester (1924), *El Salon México* (1936), baletterna *Billy the Kid* (1939), *Rodeo* (1942) och *Appalachian Spring* (1944), Symfoni nr 3 (1944-46) och en Klarinettkonsert (1948), skriven för Benny Goodman. Det kanske mest kända verket av alla är *Fanfare for the Common Man* (1942).

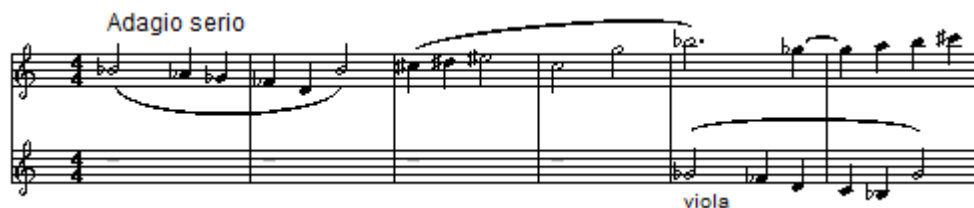
Efter hans död användes en stor del av hans förmögenhet till skapandet av Aaron Copland Fund for Music. Dess syfte är att uppmuntra och höja kunskap om och intresset för amerikansk nutida musik. Den utdelar årligen ca 600 000 dollar till olika ensembler.

Pianokvartett

1 Adagio serio 2 Allegro giusto 3 Non troppo lento
1950

Verket är skrivet i tolvtonsteknik, och tonsättarens första försök i stilen. Men Coplands serie² innehåller endast 11 av de 12 halvtonerna; tonen a har uteslutits. Serien är konstruerad så att den använder de två heltonsskalorna med tonen a borttagen i den ena skalan. På detta sätt får Copland musiken att låta mindre dissonant än väntat. Satserna följer i ordning långsam-snabb-långsam

Första satsen, *Adagio serio*, har en meditativ stämning. Den inleds med huvudtemat som spelas solo i violinen. De fem första tonerna ingår i en fallande heltonsskala. De nästa fyra, stigande tonerna med början på ett h, ingår i den andra heltonsskalan.

¹Rubin Goldmark (1872-1936), amerikansk tonsättare, pianist och pedagog. Hans musik spelades ofta under hans livstid, men nu är han kanske mest känd som lärare till kända tonsättare som Copland och Gershwin.

²Enligt tolvtonsteknikens grundprincip, fastställd av Arnold Schönberg, sammanställs en serie, bestående av samtliga 12 halvtoner i en viss ordning. Denna serie ligger sedan till grund för kompositionen, men får lov att förändras efter vissa regler. Den kan t.ex. inverteras (spegelvändas), spelas i retrograd form (baklänges) eller kombineras i en retrograd inversion.

I violinstämmans fyra första takter hittar vi Coplands 11-tonsserie, alla tonerna utom a i den kromatiska skalan. De andra stråkarna med början i violan kommer efter hand in fugalikt med i stort sett samma melodi. När pianot inträder är de första tonerna i högerhanden en inversion (spegelvändning) av huvudtemat, stigande i stället för fallande, medan vänsterhanden i följande takt spelar temat:

”Sidotemat” som presenteras i cello är temat i s.k. retrograd form, alltså serien spelad baklänges. Man kan se att Copland här tycks ha valt en annan 11-tonsserie än i huvudtemat, som ju saknade tonen a; den 5:e takten nedan börjar med ett a! Här finns dessutom endast 10 olika toner.

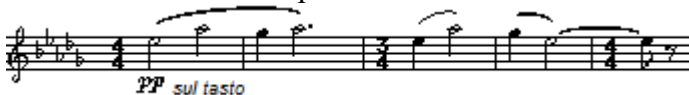
Dessa teman eller delar av dem utvecklas sedan i en genomföring.

Satsen börjar mycket lugnt och sökande för att efterhand öka i intensitet och tonstyrka. Efter en klimax avtonar satsen och slutar i lugn.

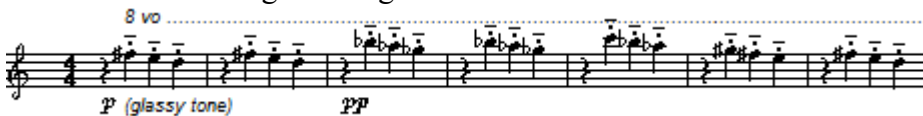
Den rytmiskt komplexa andra satsen, *Allegro giusto*, har både beskrivits som ett scherzo med trio och som ett sonatrondo. Kanske är vi alltför benägna att utgå från gamla invanda former när den ”nya” musiken ska analyseras. Det inledande och flera gånger återkommande temat presenteras i stråkarna

I skir och ljus stämning inleds den långsamma finalsatsen, *Non troppo lento*. Den som tyckt att tonspråket hitintills varit kärvt, men framhärdat får nu sin belöning. Som av en händelse som ser ut som en tanke är satsen också noterad med generella förtecken, som vore den stöpt i en tonart. Två teman dominerar. Det första introduceras i stråkstämmorna utan piano:

Genom att föra stråken långt från stallet, nära greppbrädan (*sul tasto*) åstadkommes en dämpad klang. När pianot kommer in hörs det andra temat, tre fallande sekunder, som upprepas och fortsätter även när stråkarna kommer åter med en annan stämning. De tre tonerna låter som klockspel och har hos många kommentatorer associerats med de tre första tonerna i den gamla engelska barnvisan *Three Blind Mice*:

Satsen slutar liksom den första i ro.